

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Ministerstwo Spraw Zagranicznych, www.gov.pl/diplomacy

Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Ministry of Foreign Affairs for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Ministerstwo Spraw Zagranicznych, www.gov.pl/dyplomacja

Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

Nota informacyjna nt. orzecnictwa Trybunału nr 231

Lipiec 2019 r.

Mihalache p. Rumunii [Wielka Izba], skarga nr 54012/10

Wyrok z 08.07.2019 r. [WI]

Art. 4 Protokołu nr 7

Zakaz ponownego sądzenia lub karania

Wznowienie z urzędu przez organ wyższego szczebla, bez żadnych nowych okoliczności faktycznych lub fundamentalnych wad wymagających skorygowania, postępowania karnego, które zostało zastąpione grzywną administracyjną: *naruszenie*

Fakty

Pierwsze postępowanie: W sierpniu 2008 r., stwierdzając, że popełnione czyny nie były na tyle poważne, by stanowić przestępstwo, prokuratura umorzyła postępowanie karne wszczęte przeciwko skarżącemu za odmowę udostępnienia próbki jego materiału biologicznego w celu określenia poziomu zawartości alkoholu we krwi. Zamiast tego nałożono na niego karę administracyjną (250 euro). Skarżący nie odwoływał się od tej decyzji przewidzianym w prawie krajowym terminie 20 dni i zapłacił grzywnę.

Drugie postępowanie: W styczniu 2009 r. prokuratura wyższego szczebla uchyliła postanowienie o umorzeniu i karę grzywny administracyjnej nałożoną w pierwszym postępowaniu, stwierdzając, że okoliczności oraz zagrożenie społeczne czynów skarżącego przemawiały za uznaniem, że sama kara administracyjna była nieodpowiednia. Skarżącemu wymierzono następnie karę pozbawienia wolności jednego roku w zawieszeniu. Sąd stwierdził, że nie można w sposób skuteczny powoływać się na zasadę *ne bis in idem*, ponieważ postanowienie o umorzeniu nie stanowiło wyroku skazującego lub uniewinniającego. Skarżący nie podjął działań w odniesieniu do zaoferowanej mu możliwości zwrotu zapłaconej grzywny.

Prawo – Art. 4 Protokołu nr 7 [do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności]: Nałożona grzywna może być uznana za karę w rozumieniu prawa karnego. Fakty, do których odnosiły się oba postępowania, były tożsame („*idem*”). Należało ustalić, czy doszło do powielenia postępowania („*bis*”).

a) Uwagi wstępne: czy oba postępowania były komplementarne

Nie. Oba postępowania dotyczyły jednego przestępstwa podlegającego karze na mocy tego samego przepisu. Oba dążyły do realizacji tego samego ogólnego celu, były prowadzone przez ten sam organ ścigania, a dowody były te same. Miały one miejsce jedno po drugim i w żadnym momencie nie były prowadzone jednocześnie. Ponadto obie kary nie były łączone: albo jedna, albo druga powinna być nałożona w zależności od tego, czy organy uznały, że fakty wypełniały znamiona przestępstwa.

b) Czy postanowienie prokuratora może być uznane za „prawomocne uniewinnienie lub skazanie”

i) Pojęcia uniewinnienia i skazania

- *Czy konieczna jest interwencja sądowa?* – Aby decyzja była uwzględniona do tych celów, nie jest konieczna interwencja sądu. Liczy się to, czy przedmiotowa decyzja została wydana przez organ uczestniczący w wymiarze sprawiedliwości w danym krajowym systemie prawnym i czy organ ten był właściwy w świetle prawa krajowego do ustalenia niezgodnego z prawem zachowania oskarżonej o nie osoby i do jej ukarania, gdy to stosowne. Nie ma większego znaczenia to, że przedmiotowa decyzja nie została wydana w formie wyroku, gdyż taki aspekt proceduralny i formalny nie może mieć wpływu na jej skutki.

- *Kiedy można powiedzieć o osobie oskarżonej, że została „uniewinniona” lub „skazana”?*
– świadomy wybór słów „skazany [...] lub uniewinniony” w tekście Protokołu nr 7 oznacza, że odpowiedzialność „karna” oskarżonego została ustalona po ocenie okoliczności sprawy. Aby taka ocena miała miejsce, kluczowe jest, by organ wydający decyzję miał przyznane prawem krajowym uprawnienie decyzyjne w tym zakresie. Ustalenie, że doszło do oceny istoty sprawy, może opierać się na postępie w postępowaniu. Ma to zastosowanie, na przykład, gdy i) wszczęto śledztwo karne z postawieniem zarzutów oskarżonemu, przesłuchano ofiarę, właściwy organ zebrał i zbadał dowody oraz wydał decyzję z uzasadnieniem w oparciu o te dowody; lub ii) gdy właściwy organ zarządził karę na skutek zachowania przypisanego oskarżonemu.

- *Szczególne względy w omawianej sprawie* – Mając na uwadze śledztwo prowadzone przez prokuratora, uprawnienia przyznane mu na mocy prawa krajowego oraz fakt, że na skarżącego nałożono karę o charakterze odstrasającym i represyjnym, przedmiotowe postanowienie w istocie pociągało za sobą „skazanie” w materialnym znaczeniu tego pojęcia.

ii) Czy pierwotne „skazanie” skarżącego przez prokuratora było „prawomocne”

Chociaż tekst art. 4 Protokołu nr 7 zawiera wyraźne odwołanie do prawa państwa, które wydało przedmiotowe orzeczenie, niemniej jednak orzecznictwo Trybunału sugeruje, że termin „prawomocny” należy interpretować w sposób do pewnego stopnia autonomiczny, gdy uzasadniają to poważne powody.

Decyzję należy uważać za „prawomocną”, jeśli nie podlega już dłużej „zwyczajnym środkom odwoławczym”. Ustalając „zwyczajne” środki odwoławcze w konkretnej sprawie, Trybunał uwzględniał jako punkt wyjścia krajowe prawo i procedurę. Zasada pewności prawnej wymaga, po pierwsze, by zakres takiego środka odwoławczego był jasno ograniczony w czasie, a po drugie, by procedura jego wykorzystywania była jasna dla stron, które są uprawnione do skorzystania z niego. Innymi słowy, środek powinien funkcjonować w sposób zapewniający jasność co do terminu, w którym decyzja staje się ostateczna.

- *Zastosowanie powyższych zasad w omawianej sprawie* – Możliwość wznowienia postępowania z urzędu przez prokuraturę wyższego szczebla bez ograniczenia jakimkolwiek terminem nie stanowiła „zwyczajnego środka odwoławczego”. Nie była zatem istotna dla ustalenia, czy pierwotne skazanie skarżącego było „prawomocne” w autonomicznym znaczeniu tego pojęcia w art. 4 Protokołu nr 7.

Tylko dostępna skarżącemu możliwość zaskarżenia postanowienia o umorzeniu mogła być uznana za „zwyczajny” środek odwoławczy z tego względu, że jego wykorzystanie było ograniczone terminem 20 dni. A zatem z upływem tego terminu, do czego dopuścił skarżący, przedmiotowe postanowienie stało się „prawomocne” w autonomicznym znaczeniu tego pojęcia na podstawie Konwencji – na długo przed uznaniowym wznowieniem postępowania karnego przez prokuratora wyższego szczebla.

c) *Czy ponowienie postępowania wchodziło w zakres dozwolonych wyjątków od zasady zakazu*

i) *Warunki wznowienia sprawy* – W świetle Protokołu nr 7 wznowienie postępowania jest możliwe, ale podlega ścisłym warunkom: i) pojawienie się nowych lub nowo odkrytych faktów lub ii) wykrycie poważnej pomyłki w poprzednim postępowaniu. Warunki te mają charakter alternatywny, nie są wymagane łącznie. W obu przypadkach nowo odkryte fakty lub wada muszą być jednak takie, by „mieć wpływ na wynik sprawy” zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść zainteresowanej osoby. Trybunał ocenia w poszczególnych sprawach, czy okoliczności, na które powołały się władze wyższej instancji, spełniały te warunki.

Pojęcie „poważnej pomyłki” zdaje się sugerować, że tylko poważne naruszenie zasady proceduralnej znacząco podważające integralność poprzedniego postępowania może służyć za podstawę do jego wznowienia na niekorzyść oskarżonego, gdy został on uniewinniony lub ukarany za przestępstwo mniej poważne niż przewidywało prawo mające zastosowanie. Zwykła ponowna ocena dowodów przez prokuratora lub sąd wyższej instancji nie może spełniać tego kryterium. W sprawach, w których zamierzone wznowienie może działać na korzyść oskarżonego, charakter pomyłki należy oceniać głównie z punktu widzenia tego, czy doszło do naruszenia prawa do obrony, a zatem przeszkody dla właściwego wymiaru sprawiedliwości.

ii) *Zastosowanie w omawianej sprawie* – Prokurator wyższego szczebla dążył do zbadania tych samych faktów. Brak było w aktach „nowych” dowodów ani też nie zachodziła żadna „poważna pomyłka” wymagająca naprawienia. Żadna z tych dwóch przesłanek nie obejmowała podstaw wskazanych wyraźnie w postanowieniu o wznowieniu (ponowne zbadanie faktów) ani chęci ujednolicenia praktyki prokuratur w odniesieniu do oceny „powagi” pewnych rodzajów zachowania, która leżała u podstaw postanowienia prokuratora.

W sumie nie zostały spełnione ściśle warunki przewidziane w ustępie 2 tego artykułu.

Rozstrzygnięcie: naruszenie (jednogłośnie).

Art. 41: 5000 euro tytułem szkody niemajątkowej.